

NORSK POLARINSTITUTT
MEDDELELSER NR. 92

FRA SVALBARDS DYREVERDEN 5
On the Svalbard fauna 5

ANATOL HEINTZ

OM REIN OG ISBJØRN
PÅ SVALBARD

(Reindeer and polar bear in Svalbard)

NORSK POLARINSTITUTT
OSLO 1964

NORSK POLARINSTITUTT

Middelthuns gate 27 b, Oslo, Norway

Short account of the publications of Norsk Polarinstittutt

The two series, Norsk Polarinstittutt — SKRIFTER and Norsk Polarinstittutt — MEDDELELSER, were taken over from the institution Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser (NSIU), which was incorporated in Norsk Polarinstittutt when this was founded in 1948. A third series, Norsk Polarinstittutt — ÅRBOK, is published with one volume per year.

SKRIFTER includes scientific papers, published in English, French or German. MEDDELELSER comprises shorter papers, often being reprints from other publications. They generally have a more popular form and are mostly published in Norwegian.

SKRIFTER has previously been published under various titles:

- Nos. 1—11. Resultater av De norske statsunderstøttede Spitsbergen-ekspe-
ditioner.
- No. 12. Skrifter om Svalbard og Nordishavet.
- Nos. 13—81. Skrifter om Svalbard og Ishavet.
 - › 82—89. Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser. Skrifter.
 - › 90— . Norsk Polarinstittutt Skrifter.

In addition a special series is published: NORWEGIAN—BRITISH—SWEDISH ANTARCTIC EXPEDITION, 1949—52. SCIENTIFIC RESULTS. This series will comprise 6 volumes, four of which are now completed.

Topographic and hydrographic surveys make an important part of the work done by Norsk Polarinstittutt. A list of the published maps and charts is found on the back of SKRIFTER.

A complete list of publications (including maps and charts) is enclosed in SKRIFTER Nr. 123.

ÅRBØKER

Årbok 1960. 1962. Kr. 15,00.

Årbok 1961. 1962. Kr. 24,00.

Årbok 1962. 1963. Kr. 28.00.

NORSK POLARINSTITUTT
MEDDELELSER NR. 92

FRA SVALBARDS DYREVERDEN 5
On the Svalbard fauna 5

ANATOL HEINTZ

OM REIN OG ISBJØRN
PÅ SVALBARD

(Reindeer and polar bear in Svalbard)

NORSK POLARINSTITUTT
OSLO 1964

Utgitt av Norsk Polarinstitt
Distribuert av Universitetsforlaget
Oslo 1964

I de senere år er interessen for Svalbard og alt som angår landets naturrikdommer sterkt økende. Bl. a. har også øygruppens dyre- og planteliv blitt mer inngående studert og beskrevet, og adskillige arbeider er utkommet i det siste. Den økende interesse gjenspeiler seg også i avisenes spalter og det har i de siste årene blitt offentliggjort en rekke artikler hvor det har fremkommet delvis sterkt avvikende synspunkter på dyrelivets videre skjebne på Svalbard (H. INGSTAD 1962 og 1963, F. B. MIDBØE 1963, A. HEINTZ 1963).

I det foreliggende arbeidet har jeg forsøkt å gi en kort oversikt, basert på litteraturstudier, over de viktigste landpattedyr fra Svalbard — i første rekke rein og isbjørn.

Jeg vil her benytte anledningen til å takke Norsk Polarinstituttets direktør, dr. TORE GJELSVIK, for kritisk gjennomgåelse av arbeidet, magister SØREN RICHTER for verdifulle opplysninger og cand. real. NATASCHA HEINTZ for hjelp med utarbeidelse av manuskriptet. Forøvrig representerer artikkelen bare forfatterens personlige meninger og synspunkter.

Av landpattedyr er det bare tre arter som preger Svalbards fauna. Det er svalbardreinen (*Rangifer tarandus spitsbergensis*), polarreven (*Alopex lagopus*) og isbjørnen (*Thalarctos maritimus*). Foruten disse tre stedege arter er moskusdyr (*Ovibus moschatus*) og to arter av harer, snehare (*Lepus timidus*) fra Nord-Norge og arktisk hare (*Lepus arcticus*) fra Grønland, innført til Svalbard i årenes løp.

17 m o s k u s d y r ble i september 1928 sluppet ut ved Adventfjorden. Det ser ut til at dyrene trives forholdsvis bra på Svalbard, selv om formeringen går relativt langsomt. Tross tap under krigen — en del dyr ble skutt av tyskerne og den norske garnisonen — er bestanden i dag sann-

synligvis på ca. 40—45 dyr, som hovedsakelig holder til i traktene mellom Isfjorden og Van Mijenfjorden (LØNØ 1960).

H a r e n e ble innført til Svalbard fire ganger. I 1930 og 1931 ble det ved Adventfjorden sluppet ut tilsammen 14—16 sneharer (*Lepus timidus*) fra Nord-Norge, og i 1931 og 1936 ble tilsammen 13 arktiske harer (*Lepus arcticus*) fra Grønland sluppet delvis i Colesbukta, delvis i Moskushamn. I de påfølgende år ble endel harelort, harespor og harer sett her og der i Isfjordområdet og andre steder på Vestspitsbergen, en enkelt hare ble til og med observert så langt borte som på Nordaustlandet. S. RICHTER har meddelt meg, at «i november måned 1942 var hele fjellskrånningen ved grube 2 oversådd med harespor. Men uvetting jakt, særlig i krigsårene, og forvillete hundeflokker holdt bestanden nede». Det ser ut til at harene ikke har formert seg noe særlig i det siste. LØNØ (1960) antok at den siste hare ble sett i 1954. Imidlertid har i de senere år harene igjen vært sett her og der, bl. a. ble en hare sett i Hornsund sommeren 1963 av en zoologistudent.

I russisk litteratur har jeg noen ganger støtt på beretninger om at l e m e n forekommer alminnelig på Svalbard. I STAVNIZER'S bok «Russkie na Schpitzbergene» (Russere på Spitsbergen) (1948) står det således på side 80 at polarreven «lever av fugl og polarmus» (lemen). Samme påstand finnes i BADIGIN'S bok «Putj na Grumant» (Veien til Grumant) (1953). Sannsynligvis er disse påstandene grunnet på misforståelser, selv om det foreligger noen spredte beretninger om at folk har sett lemen på Svalbard. Muligens dreier det seg her om en forveksling med forvillet husmus fra gruvebyene, eller om virkelig lemen, som på en eller annen rent tilfeldig måte er kommet til Svalbard for så å omkomme ved første overvintring. Det er i allfall helt sikkert at det finnes ingen fast lemenbestand på Svalbard.

Av de tre stedeagne arter av landpattedyr er p o l a r r e v e n (*Alopex lagopus*) spredt over hele arkipelet, og sannsynligvis er bestanden så pass stor, at det er ingen fare for at den skal bli utryddet. Særlig nå da vinterfangsten er så godt som helt opphørt, er revens tilværelse på Svalbard antagelig utelukkende avhengig av tilgangen på mat. Polarreven er kommet til Svalbard etter istiden — sikkert over isen fra Russland og Sibir. Etter BOBRINSKIJ (1960) foretar polarreven vandringer nordover om høsten og vinteren og følger da etter isbjørnen i drivisen og lever av restene av isbjørnens måltider. På denne måten kan den komme svært

langt fra fastlandet. Fra russiske drivende vitenskapelige stasjoner har man iakttatt polarrev i drivisen ca. 900 km fra nærmeste land. Det nordligste punkt en polarrev er blitt sett er ca. 88° n. br.

Vender vi oss nå til *r e i n e n*, så skiller som bekjent Svalbardreinen seg ut fra alle andre reinarter og danner en selvstendig underart, *Rangifer tarandus spitsbergensis* (Fig. 1 og 2). Den er noe mindre enn andre reinraser, har kortere ben, tykkere kropp og har om høsten et tykt spekklag, særlig over ryggen og sidene. Den har om vinteren en tett, tykk pels med opptil 10—12 cm lange hår. Hornene er relativt store (WOLLEBÆK 1926). Den minner sannsynlig mest om de forskjellige nordsibiriske reinrasene, som om vinteren også har en meget tett, tykk og lang pels,

Fig. 1. Svalbardreinen (*Rangifer tarandus spitsbergensis*) på beite i Sassendalen.
The Svalbard reindeer grazing in Sassendalen. (Photo: E. FLIPSE.)

pelskledd snute, og tett hårkledning på benene og mellom klovene. De samler også reservenæring i form av fett, som ligger som et 5—10 cm tykt lag under huden. Men de har lengre ben og ikke så trinn kropp.

Hvorledes reinen kom til Svalbard vet vi ikke med sikkerhet. Det eneste som er klart er at under istiden var hele Svalbard dekket av is, og ingen dyr kunne klare seg der. Reinen må altså ha innvandret til Svalbard etter istiden. Vi har ingen grunn til å tro at det var mennesker som flyttet reinen dit, selv om russiske fangstfolk hadde en sang om en eller annen fyrste som for umåtelig lang tid siden reiste til Svalbard med en mengde rein (STAVNITZER 1948, s. 80). Den mest plausible forklaring er at reinen kom til Svalbard om vinteren over isen fra Novaja Zemlja. Avstanden er ganske stor — ca. 700 km — og reinen kunne ikke gå etter teften. Det må således betraktes som den rene slump at den kom til Svalbard. Mange fangstfolk mener at de har skutt rein på Svalbard med merker på ørene, av samme type som samojedene bruker på tamrein. Men LØNØ (1959) mener at slike kutt og klipp i ørene kan ha oppstått tilfeldig — ved frostskeer, skuddsår og lignende. Det sikreste funn er imidlertid et dyr, skutt visstnok i 1911, som hadde et fugleben bundet til hornet med en bomullstråd. Samojedene pleier å pynte reinsdyrene ved å binde forskjellige gjenstander til hornene (religiøs seremoni), så dette funnet peker sterkt i retning av at den drepte reinen virkelig stammer fra Novaja Zemlja (LØNØ 1959, WOLLEBÆK 1926).

Hvordan enn reinen har kommet til Svalbard, har den spredt seg over hele arkipelet, og alle dyr man treffer på i de forskjellige områdene bærer samme preg — de har alle tilpasset seg til det hårde livet på disse karrige øyene.

Alt da de første hvalfangerne kom til Svalbard fant de rein på mange steder. Man har så en rekke beretninger fra det syttende og attende århundre om jakt på rein. Russiske pomorer, som fangstet på Svalbard inntil 1850-årene, drev en intens reinsdyrjakt — både for å skaffe seg kjærkommen proviant under overvintringen og også for å ta med seg hjem både skinn, talg, saltet kjøtt og saltete reintunger. Hvor mange dyr russerne skjøt i årenes løp har man ingen opplysninger om, men det var neppe få! Den eneste mer konkrete beretning gjelder fire russere som i 1743 ble tvunget til å overvintre, da deres skip med resten av mannskapet ble tatt av isen. De tilbragte seks år på en av øyene, og ved hjelp av pil og bue drepte de 250 rein.

Nordmennene begynte å fangste i slutten av det attende århundre, og jaktet til å begynne med hovedsakelig hvalross, men også reinjakten inngikk som en viktig del av fangstvirksomheten. Saltet kjøtt, talg og skinn ble tatt med til Norge. Vi vet således at i årene 1824—26 ble det registrert innført til Norge over Tromsø: 670 reinskinn, 2200 pund reingtalg, 300 reinskrotter, 4 tønner saltet kjøtt og 360 pund reinhorn. Under torskefisket ved Svalbard som florerte i 1873—83 ble det også skutt mengder av rein. Omkring 30 skuter deltok årlig i dette fisket, og om man regner med at hver av båtene gjennomsnittlig tok fra 25 til 50 rein hver sommer, blir det tilsammen noe slikt som 7000—8000 rein.

Det foreligger imidlertid bare ganske tilfeldige oppgaver over fangstens størrelse, og de innførte kvanta av rein som ble registrert av tollvesenet utgjør selvsagt bare en mindre del av totalfangsten. Ikke desto mindre vet vi f. eks. at i 1878 ble det registrert innført til Norge ikke mindre enn 1491 rein!

Fra slutten av det nittende århundre ble jakten drevet mer intenst, hovedsakelig av fangstfolk, men delvis også av vitenskapelige ekspedisjoner til proviant. Også passasjerer fra turistbåter drev reinjakt, og av og til foretok de meget usmakelige nedslaktninger av et betydelig antall dyr, hovedsakelig for å ta hornene som «troféer». Når så i begynnelsen av det tyvende århundre kullgrubedriften begynte på enkelte steder på Svalbard, ble jakt på rein delvis drevet med leiete jegere fra spesielle jakthytter for å skaffe billig proviant til arbeiderne.

Reinbestanden fikk imidlertid den alvorligste knekken under første verdenskrig, da mangelen på kjøtt og høye priser fristet mange fangstfolk til storfangst. Tallene på reinskrotter innført til Tromsø viser en farlig stigende tendens fra år til år: 1914 — 140, 1915 — 159, 1916 — 499, 1917 — 535 og til slutt i 1918 — hele 993. Dette representerte sannsynligvis det avgjørende innhugg i bestanden. Alt det følgende år falt tallet til under 300 og videre varierte det i årene til 1925 mellom 61 og 115 skrotter. Tallene er selvsagt minimumstall, da det sikkert ble innført reinslakt gjennom andre havner, og dessuten ble mange dyr brukt til mat på stedet.

Fra eldre beretninger vet vi at reinen fantes overalt på Svalbard, og at den forekom i store mengder. Det fortelles om flokker på tusener av dyr. Reinen fantes overalt hvor det var beiter, og det så ikke ut til at det var noen vanskeligheter med beiter. Det foreligger ingen beretninger

om massedød av rein i tidligere tider. Øyenvitner forteller at reinen med forbena klarte å slå i stykker selv en ganske hard isskorpe og komme ned til vegetasjonen, og dessuten gnaget den sort lav fra steinene. Det tykke fettlaget som dyret samler opp om sommeren og høsten, og som kan bli 5—10 cm, er reservenæring som den tærer på om vinteren. På vårparten er reinen skinnmager, men tar seg fort opp igjen så snart vegetasjonen kommer igjen. Beitene på Svalbard er delvis meget rike, i enkelte beskyttede daler kan gresstuene bli over en halv meter høye, og under fuglefjellene står vegetasjonen som et tett, frodig grønt teppe.

Hvor mange rein som har livberget seg på Svalbard før menneskene gjorde sine innhugg er det umulig å si, men det må ha vært mangfoldige tusener når en beskatning på minst 1500 dyr (1878) ikke influerte noe større på bestanden. Selv en ganske intens jakt inntil første verdenskrig klarte ikke å desimere bestanden foruroligende. Imidlertid gjorde storjakten under krigen situasjonen katastrofal. Noe av det første som ble gjennomført etter at Norge fikk suverenitet over Svalbard i 1925, var derfor å innføre totalfredning av rein for å søke å redde det som ennå kunne reddes. Og det var i siste liten!

Selv om det er meget vanskelig å håndheve fredningen, og selv om ulovlig jakt utvilsomt er blitt drevet i ikke så liten målestokk, har bestanden tatt seg ganske bra opp i mellomkrigsårene. Den nye krisen inntraff under og etter siste krig, da forvillet hundene, som sannsynligvis stammer fra de russiske gruveanlegg, spredte seg over de sentrale delene av Vestspitsbergen. De levet hovedsakelig av rein, og herjet meget stygt akkurat i de rikeste reinsdyrtraktene. Etter opplysninger fra S. RICHTER «jaget hundene flokkevis, og de ble etter hvert sky og varsomme. De brukte ulvens taktikk og det gikk hardt ut over reinen. Etter hvert som reinen avtok ble forholdene for vanskelige for hundene, og antallet minket. Det ble skutt noen hundene sommeren og høsten 1942, men de lærte å ta seg ivare. Det ble heller aldri sett hvalper i flokkene».

LØNØ (1959) regner med at frem til 1958 fantes det rein på fire isolerte områder på Svalbard, nemlig: på Nordaustlandet, i traktene ved Reinsdyrflya—Liefdefjorden, traktene mellom sydkysten av Isfjorden og Van Mijen- og Van Keulenfjorden og endelig på Edgeøya. Etter de oppgaver LØNØ har samlet inn, dreier det seg ialt om bare ca. 1200—1500 dyr. (Se også BÜDEL 1961.) Antallet har antagelig øket i de siste år og er kanskje nå på ca. 2000 dyr.

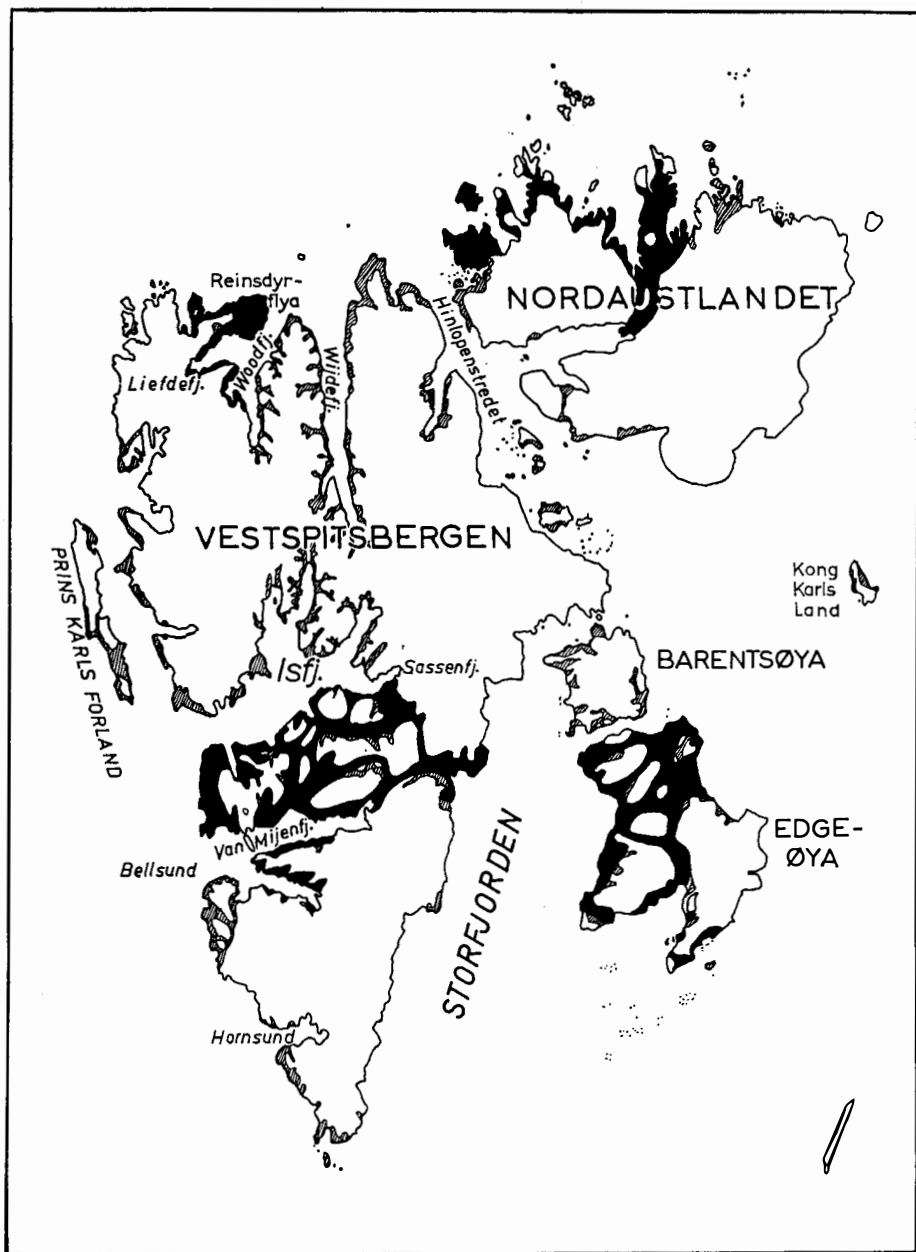

Fig. 2. De sorte feltene angir hvor det i dag finnes rein på Svalbard. De skraverte områdene viser steder med reinbeite, men hvor det ikke finnes rein. Tilsammen utgjør områder med brukbar reinbeiter ca. 15 % av Svalbards landareal.

The black spots are the places where the reindeers are living to-day at Svalbard. The hatched areas indicate places where it is enough grazing land, but no reindeers are found. Totally about 15 % of Svalbard is covered by pastures that can be grazed by reindeers.
(Etter O. LØNØ (1959).

Fra enkelte hold er det blitt hevdet at bestanden av rein på Svalbard er øket så pass sterkt i det siste, at det muligens er på tide å overveie å gi tillatelse til å drive en begrenset jakt på rein i enkelte områder. Man fremhever videre at hvis bestanden vokser til overkant av hva beitene kan tåle, vil likevel naturens egne lover skape orden i forholdene.

Det siste er selvfølgelig helt riktig, og alle vil vel innrømme at i det store og hele har naturen i millioner og atter millioner av år klart å ordne forholdene i dyreverdenen ganske bra. Det er først i den aller siste tiden at menneskene har prøvet å hjelpe naturen på forskjellig vis, dessverre ofte med mindre heldige resultater.

Det er sikkert også helt riktig at når bestanden av rein på Svalbard kommer i overkant av hva beiteforholdene kan tåle, blir situasjonen vanskelig og noe bør da gjøres. Men som det fremgår av det ovennevnte vil dette ta svært lang tid, reinbestanden i dag er bare en brøkdel av den som i hundreder av år klarte seg godt på Svalbardbeitene. Av kartet (Fig. 2) kan man se at store beiteområder i dag er overhodet ikke beskattet av reinen (skravert på kartet). Størrelsen på de tilgjengelige beitearealene på Svalbard er formodentlig noe slikt som 8000—10 000 km², og av dette må man anta at bare ca. halvparten (sort på kartet) utnyttes av reinen for tiden. Men selv på disse områder er bestanden sikkert ikke på langt nær så stor at det er fare for noen overbefolkning (LØNØ 1959).

Et par iakttagelser gjort siste sommer (1963) tyder imidlertid på at i allfall på enkelte steder på Svalbard nærmer bestanden seg metningspunktet. Det gjelder reinsdyrene ved Liefdefjorden, hvor et av Norsk Polarinstitutt's partier arbeidet. Etter muntlig meddelelse fra ekspedisjonsdeltagerne så det ut til at vegetasjonen i området var meget hardt nedbeitet og således temmelig sparsom. Det annet eksempel er «massedøden» av reinsdyr på Edgeøya vinteren 1962—63.

Hva det første eksempel angår, så er det for det første ikke lett å bestemme ved bare et par sommers iakttagelser hvorvidt beitene er blitt merkbart dårligere enn de har vært tidligere. For det annet har reinen ved Liefdefjorden mange muligheter til å vandre ut til andre, nå reintomme, beiteområder. I Norsk Polarinstitutt Årbok 1962 er oppgitt at rein ble sett på østsiden av Woodfjorden sommeren 1962 (N. HEINTZ

1963). Det er jo på denne måten spredningen av dyr foregår her på jorden. Og på denne måten har reinen også spredt seg engang etter istiden over hele arkipelet. Så lenge så mange og rike beiteområder er ubenyttet, er det ingen fare for «overbefolkning». Før eller senere finner dyrene vei til nye og bedre trakter.

Hva tragedien på Edgeøya angår, så synes jeg at denne ikke tyder på en direkte overbeskatning av beitene, men på noe ganske annet. I slike områder som Svalbard, hvor dyrene lever på grensen av eksistensmulighetene, kan en relativt liten og tilfeldig forandring i klima, ernæring og lignende, resultere i katastrofal dødelighet. Det er akkurat derfor det er så viktig at bestanden er stor, så den tåler en slik påkjenning.

Når bestanden av rein engang i fremtiden vil nærme seg «metningspunktet» må man selvsagt overveie tiltak for å skaffe balanse og en eller annen form for begrensning. Jeg mener imidlertid at dette punkt ikke på langt nær er nådd ennå.

Etter min mening foreligger det således for øyeblikket ingen grunn til å innføre en eller annen form for begrenset jakttillatelse på Svalbardreinen. Det vil sikkert ta meget lang tid før bestanden øker så sterkt at det vil bli nødvendig. Og det forekommer meg at det er lite heldig at saken blir reist nå i det hele tatt. Alle som har arbeidet på Svalbard i lengere tid vet av erfaring at fredning ikke er populært blant fangstfolk, og særlig ikke blant småfangerne. Man vet også at den til stadighet overtredes, og selv gamle veteraner blir mulktet for ulovlig jakt. LØNØ (1959) forteller om skuter som forsøker å smugle rein skutt på Svalbard til Norge. Noen av dem blir tatt (men sikkert ikke alle). I 1951 ble således en båt tatt med ca. 30 reinskrotter, og i 1957 en båt med ca. 50. Når så spørsmålet om mulig jakttillatelse, delvis i forbindelse med turistenes jaktspedisjoner, bringes på bane, er det forståelig at krypskytterne tar en slik uttalelse til inntekt for sin virksomhet: når jakt kan tiltales for turister — hvorfor kan så ikke vi drive på?

Vi kan altså si at takket være norsk innsats ble Svalbardreinen sannsynligvis reddet fra fullstendig utryddelse. Og myndighetene bør ikke forandre de fredningsbestemmelser som ble innført. En avvikelse kan fort få alvorlige følger.

Hva i s b j ø r n e n (*Thalarctos maritimus*) angår så hører den egentlig ikke til de typiske landpattedyrene (Fig. 3). Den er utbredt over hele

nordkalotten, og holder hovedsakelig til i drivisen. Den kan også treffes på land, men som regel ikke langt fra kysten. Formeringen er langsom. Binnen får jevnlig unger i desember—januar hver annet år, men det er også de som mener at det bare er hvert tredje år (BOBINSKIJ 1960). Unge følger moren i ca. to år.

Isbjørnen er et rovdyr og foretrekker forskjellige arter av sel som føde. Den tar særlig de mindre artene — ringsel og grønlandsel — og kan herje stygt blant selungene. Dessuten spiser den sjøfugl, egg, og muligens også ryper, foruten tang og landplanter. En sulten bjørn er, ifølge RICHTER, altetende. Den er en øvet depotplyndrer, hermetikk og smørbokser har den god rede på. Man har også sett bjørn om sommeren grave frem lemen på Nordøst-Grønland. Polarreven blir, så vidt man

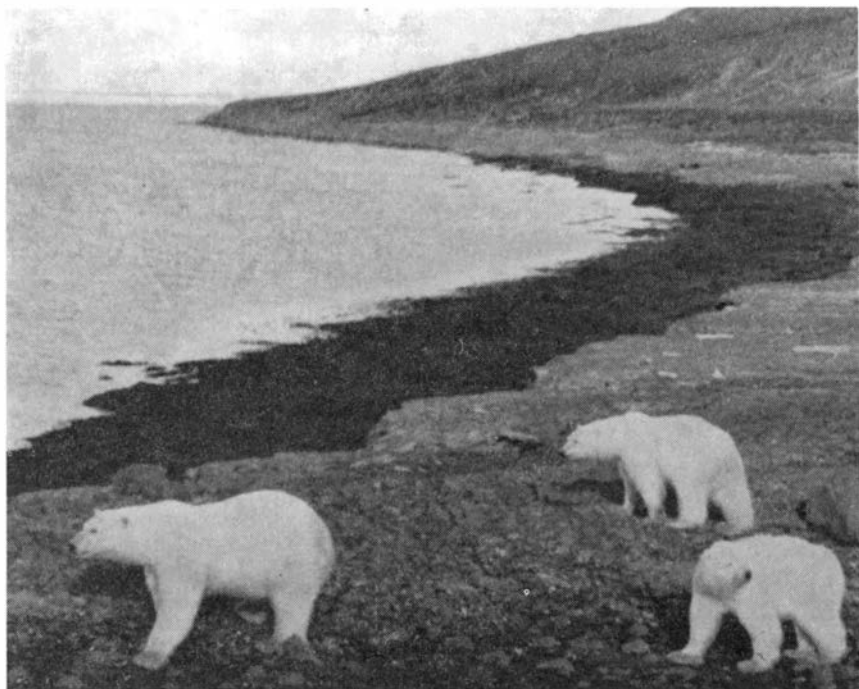

Fig. 3. Tre isbjørner (*Thalarctos maritimus*) fotografert ved stranden på Kong Karls Land sommeren 1960.

Three polar bears photographed at the beach in Kong Karls Land in the summer 1960.

(Photo: P. VALEUR.)

vet, aldri rørt av isbjørn. Det samme gjelder sannsynligvis også moskusdyrene og reinen — selv drepte rein blir bare «undersøkt» av isbjørnen, aldri spist, forteller gamle fangstmenn ifølge LØNØ (1959). Blant fangstfolk er det de som hevder at hver isbjørn dreper minst 200 sel pr. år. Professor R. SPÄRCK, direktør for Københavns Zoologiske Have, skriver til meg i denne anledning:

«Bjørnens daglige forbrug i zoologiske have i København er ca. 4 kg (kjøtt) pr. dag, i naturen ligger det utvilsomt lavere. Påstanden om, at de skulle tage 200 sæler pr. år pr. bjørn kan vist kun karakteriseres som endog meget overdreven.» Man behøver således ikke være redd for at bjørnen klarer å utrydde selen!

Man vet ikke med sikkerhet hvor store vandringer en isbjørn foretar, eller hvorvidt det finnes mer eller mindre stedegne stammer. Iallfall er det klart at sporadisk kan isbjørnen drive med isen langt bort fra sitt opprinnelige «levested», og man må nærmest betrakte isbjørnbestanden i polarstrøkene som en stor enhet. Vi finner isbjørnen ved og omkring Svalbard, mellom Svalbard og Grønland, rundt Grønland, langs Canadas nordkyst, langs Alaskas nordkyst, langs hele nordkysten av Sibir og mellom Novaja Zemlja og Spitsbergen. Det er således fem land som kontrollerer områder hvor isbjørnen forekommer, nemlig Norge, Danmark, Canada, USA og SSSR.

La oss så se hvorledes de enkelte land behandler isbjørnen. I Sovjet-Samveldet er isbjørnen totalfredet året rundt. Man må ha spesiell tillatelse for å felle enkelte dyr til vitenskapelig bruk, eller fange unger til zoologiske haver. Å skyte bjørn er bare tillatt i selvforsvar, eller når man trenger mat i en kritisk situasjon.

Etter dansk lov er bjørnen fredet på Nordøst-Grønland fra 1. juni til 31. oktober, dessuten er binner med unger og unger fredet året rundt. Alt i alt felles det på Grønland ca. 65 isbjørner om året, 30 ved Scoresbysund og Angmagalik, 30 ved Thule og 5 på den sydlige del av vestkysten. (Prof. R. SPÄRCK i et brev til forfatteren.)

I Canada foregår fangsten av isbjørn hovedsakelig i Northwest Territories, men et mindre antall blir også tatt i Yukon Territory og i provinserne Manitoba, Ontario og Quebec. Da hver provins har sine fredningsbestemmelser, gjelder det nedenfor anførte først og fremst for Northwest Territories. Jakten kan foregå hvis man har fått lisens, som bare gis til indianere, eskimoer, og hvite som har levet lenge i landet og for

hvem fangsten er en levevei. Jakten på hanner og hunner uten unger er tillatt året rundt på de fleste steder, men er begrenset til tiden fra 1. oktober til 31. mai i Yukon Territory, og kan her bare drives av eskimoene. Jakt på binner med unger og på unger under ett år er forbudt året rundt overalt. Antall isbjørner som felles i Canada er ca. 500—600 dyr om året ifølge opplysninger skaffet av den kanadiske legasjon i Oslo.

Hva USA angår, så gjelder bestemmelsene naturligvis kun for Alaska, hvor isbjørnen forekommer langs med nord- og delvis vestkysten. Etter amerikanske kilder er Alaska sannsynligvis gunstig stillet hva isbjørnbestanden angår. Antall dyr som er blitt felt i de siste årene varierer fra 100 i 1954 til 250 i 1959, mens gjennomsnittet øket fra 117 før 1954, til 162 etter dette årstall. Det er innført ganske strenge restriksjoner for jakten. Fra 1957 er det bare tillatt å felle ett dyr pr. jeger pr. år, og fra 1960 er det innført jaktforbud fra 1. mai til 1. oktober. Dessuten er hunner med unger og unger under et år totalfredet.

I årene etter 1954 var gjennomsnittsfangsten 162 dyr pr. år. Men i de senere år er antall bjørn felt av eskimoer avtatt, mens antall dyr tatt av hvite fangstfolk og av troféjegere fra fly har øket. Således felte i 1957 eskimoene 78 dyr, hvite 53 og troféjegere 75, mens i 1962 var tallene henholdsvis 12, 96 og 85. Alaskas departement for fiskeri og jakt håper at de ved sine restriksjoner effektivt kan beskytte isbjørnbestanden i Alaska, og mener at de variasjoner i bestanden som man kan iaktta avhenger av fangsten i andre palearktiske områder. Disse opplysninger har jeg fått gjennom den amerikanske ambassaden i Oslo.

La oss så se litt på det som gjøres i det femte polarlandet, Norge, for å ta vare på isbjørnbestanden. Etter våre regler kan isbjørnen jages hele året rundt uten noen restriksjoner angående antall felte dyr, deres alder og kjønn. De kan jages overalt i Svalbardområdet, unntatt på Kong Karls Land (NØ for Spitsbergen) med territorialfarvann, hvor isbjørnen er totalfredet året rundt (fra 1939). Her foregår nemlig i stor utstrekning kastingen og den første oppfostring av ungene. Dessuten er det fra 1957 innført en rekke restriksjoner hva angår fangst av levende isbjørnung. Dette kan nå ikke skje uten spesiell tillatelse fra Fiskeridepartementet. Fangst av isbjørn kan foregå fra alle slags båter og skip, med eller uten motor, osv., og alle slags våpen og feller kan benyttes — unntatt gift, fotsaks og pil og bue.

Med andre ord, isbjørn som forviller seg inn på norsk territorium

kommer til temmelig fredløse trakter, hvor hvem som helst når som helst og nærmest i ubegrensete mengder, kan ta livet av dem.¹ Hvis vi sammenligner våre bestemmelser med dem som praktiseres i andre land, føler man seg ikke særlig stolt.

Hvor mange bjørn blir så drept av nordmenn eller utlendinger rundt Svalbard eller i internasjonale farvann?

En fullstendig statistikk foreligger ikke, men både Fiskeridepartementet og LØNØ har utarbeidet tabeller som viser den antatte fangst etter krigen. Tidligere ble isbjørnen hovedsakelig skutt av overvintrende fangstfolk på Svalbard og av selfangere i forskjellige farvann, som en binæring. Isbjørnen ble tatt fra Newfoundland i vest til Barentshavet i øst. Barentshavet har forøvrig alltid vært, og er fremdeles, et særlig viktig område.

Det laveste antall isbjørn tatt etter krigen var 126 i 1961, det høyeste var 536 i 1950. I løpet av 17 år (1947—1961) ble det drept 4794 dyr (gjennomsnittlig 319 pr. år) og tatt 397 levende isbjørnunger. Man må si at tallene er ganske uhyggelige når man sammenligner dem med de største isbjørnområder, som Nordøst-Grønland (65 om året) eller Canada (5—600 om året).

Hvordan er det med bjørnebestanden? Her foreligger det ingen vitenskapelige undersøkelser som kan belyse dette problem i vårt område. Ifølge meddelelse fra Fiskeridepartementet mener imidlertid ishavsfolk og fangstfolk at det ikke er noen fare på ferde og at antall isbjørn har øket i det siste fra år til år.

Hvis vi ser på de fire andre land som har en isbjørnbestand, så får vi dog andre opplysninger. I SSSR ble totalfredningen innført i 1958 da man fryktet for en utryddelse av isbjørn i Sibirområdet på grunn av for sterk beskatning.

I et brev til forfatteren meddeler prof. R. SPÄRCK, København, at tilsig av isbjørn fra NØ til Grønland er minkende fra år til år.

I Canada innføres stadig strengere restriksjoner for å bevare isbjørnbestanden.

I Alaska er meget omfattende og strenge regler og innskrenkninger

¹ Antall bjørner som en troféjeger kan felle er dog begrenset til ett eller to dyr pr. deltager.

innført, og først nå mener myndighetene at isbjørnbestanden er noenlunde sikret og sannsynligvis relativt større enn i andre palearktiske områder.

Man har således grunn til å betrakte påstandene om at isbjørnbestanden øker akkurat rundt Svalbard i de senere år med en ikke ubegrunnet skepsis (BÜDEL 1961).

Det er helt riktig at antall isbjørn tatt av overvintreere er sunket meget sterkt i det siste, men fangsten i Barentshavet har alltid vært av størst betydning og den har ikke avtatt nevneverdig. I gjennomsnitt for de siste 17 år er det årlig tatt 78 isbjørn av overvintreere, mens hele 217 er tatt i Barentshavet av fangstfolk og turister.

Det som er foruroligende nå er det stadig økende antall troféjegere som deltar i «arktiske safarier». Det tok tid å innarbeide disse jakt-ekspedisjoner, hvor man for 1200—1400 dollars får en 14-dagers tur med full forpleining og rett til å skyte én, og i den senere tid to isbjørner pr. deltager. En enkelt båt kan gjøre opptil 7 turer pr. sommer med ca. 4—6 deltagere hver gang.

Det er naturlig å regne med at forholdene rundt Svalbard ikke skiller seg vesentlig fra forholdene i andre arktiske land. Vi må derfor gå ut i fra at hvis våre myndigheter ikke snart innfører en eller annen form for fredning av isbjørnen — slik som det nå er gjort i *alle* andre land med arktiske besiddelser — risikerer vi at isbjørnbestanden vil gå sterkt tilbake.

Svalbard er på mange måter et enestående område. Golfstrømmen gjør det til det lettest tilgjengelige høyarktiske sted på kloden. Det er ingen steder på jorden hvor man kan ferdes så ugenert knapt 10 breddegrader fra Nordpolen. Naturforholdene på Svalbard er også helt usedvanlige. Ved siden av det storslagne, ville landskapet med spisse fjell, brede daler, mektige breer og dype fjorder, har øygruppen også et rikt og egenartet plante- og dyreliv som ikke på langt nær er utforsket.

Etter Svalbardtraktaten, paragraf 2, annet ledd, er Norge forpliktet til «å håndheve, treffe eller fastsette passende forholdsregler til å sikre bevarelse og — om nødvendig — gjenopprettelse av dyre- og plantelivet innen de nevnte områder og deres territorialfarvann».

Jeg tror tiden er inne til alvorlig å overveie spørsmålet om å frede et større eller mindre område på Svalbard som en «nasjonalpark» med fullstendig beskyttelse av alt dyre- og planteliv. Dette vil bli av uvur-

derlig betydning for polarforskning, og også for studentekskursjoner, turistnæring, m. m.

Blir det ikke funnet olje på Svalbard, og det er ennå en tvilsom sak, har arkipelet — foruten kullgruvene — svært små ressurser som med fordel kan utnyttes. Fangst har nå praktisk talt utspilt sin rolle.

Ved å opprette en nasjonalpark på Svalbard kan vi bevare urørt endel av den polarnatur som mer og mer forsvinner. Vi kan skaffe oss en helt enestående severdighet, som ingen andre nasjoner har.

Hvis man virkelig kommer så langt at reinsdyrene blir likeså tallrike på øygruppen som i tidligere århundrer, må vi være meget glade. Og klarer vi også å beskytte isbjørnen og få en rik selbestand, muligens til og med «lokke» hvalrossen tilbake, og frede det ennå rike fugleliv, vil vi forvandle Svalbard til en severdighet som folk fra fjern og nær vil besøke. Og vil man først regne i penger, så vil turister, forskere, kamerajegere og ekskursjoner sikkert kaste av seg like meget, hvis ikke mer, enn de fåtallige safarireisende. Og Norge vil eie en naturherlighet som ingen andre land har maken til, og som vi virkelig kan være stolte av.

Men dette vil koste både forskning, arbeide og penger. Til gjengjeld vil vi kunne sitte igjen med følelsen av at vi bygger opp — ikke øder og plyndrer, slik som det har vært gjort i hundrer av år.

Summary

A short account is given regarding the terrestrial mammals known from Svalbard. Besides the transplanted muskox and hare only three other terrestrial mammals are living in Svalbard, viz.: polar fox, reindeer and polar bear.

The polar fox (*Alopex lagopus*) is known from all parts of Svalbard, and because of the decrease of winter hunting in recent years, there is no danger of a marked decline of the stock.

In ancient times the reindeer (*Rangifer tarandus spitsbergensis*) (Fig. 1) was very common in Svalbard. Herds of hundreds of animals could be seen at many places. Merciless hunting in the latter part of the 19th century and the beginning of the 20th has, however, reduced the number of reindeer catastrophically. Only the total protection introduced in 1925 has saved these animals from extirpation. In spite of a new, marked decrease of the stock during the last World War, the number of reindeer in Svalbard is now increasing, and there is still much grazing land not utilized (Fig. 2). At present the number of reindeer is estimated to about 2,000.

The polar bear (*Thalarctos maritimus*) (Fig. 3) lives in the pack ice and is mostly met in Svalbard during the wintertime. Thus it does not really belong to the terrestrial animals. One of the breeding-places of the polar bears is Kong Karls Land, east of Vestspitsbergen. Here the polar bears are protected the whole year. In other parts of Svalbard and in the sea around, hunting is allowed all the year round, with all kinds of weapons and traps (except foot-traps and poison). In the other four countries in which the polar bear appears, viz.: USSR, Greenland (Denmark), Canada and Alaska (USA), more or less rigorous protecting laws

have been introduced, as it is certain that unlimited hunting will quickly decrease the number of polar bears. The author is of the opinion that it is necessary to introduce more protection for the polar bears also in the Svalbard region as, i.a. a steady increase in trophy-hunting may be expected.

Finally the author discusses the possibility of total protection of a large area in Svalbard, as a “national park”.

Litteratur

- Alaska Game Regulations 1962—63. *Game Regulatory Announcement* No. 3. Alaska Dept. of Fish and Game. Juneau, Alaska.
- BOBRINSKIJ, N. A., 1960: *Životnyi mir i priroda SSSR* (Dyreverden og natur i SSSR). Isdanie Akademii Nauk SSSR. Moskva.
- BROOKS, J. W., 1963: *The management and status of marine mammals in Alaska*. Dept. of Fish and Game, Juneau, Alaska. (Mangfoldiggjort i manuskript.)
- BÜDEL, J., 1961: Dyreliv og dyrebeskyttelse på Svalbard. Naturvern i Norge. Oslo. Game Laws, Northwest Territories, Canada. Office Consolidation. Jan. 1, 1963.
- HEINTZ, A., 1963: Isbjørnens skjebne på Svalbard. «*Aftenposten*». Kronikk 19/8. Oslo.
- 1963: Svalbardreinen og dens skjebne. «*Aftenposten*». Kronikk 4/11. Oslo.
- HEINTZ, N., 1963: Iakttagelser over dyrelivet på Svalbard sommeren 1962. *Norsk Polarinstitutt Årbok 1962*. Oslo.
- INGSTAD, H., 1962: Svalbard. «*Aftenposten*». Kronikk 15/12. Oslo.
- 1963: Vårt ansvar for Svalbard. «*Aftenposten*», 15/2. Oslo.
- 1963: Svalbard. «*Aftenposten*» 5/4 og 6/4. Oslo.
- LØNØ, O., 1959: Reinen på Svalbard. *Norsk Polarinstitutt Meddelelser* Nr. 83. Oslo.
- 1960: I. Transplantation of the Muskox in Europe and North-America. II. Transplantation of Hares to Svalbard. *Norsk Polarinstitutt Meddelelser* Nr. 84. Oslo.
- 1963: *Some remarks on polar bear biology*. (Mangfoldiggjort i manuskript). Oslo.
- MIDBØE, F. B., 1963: Svalbard idag. «*Aftenposten*». Kronikker 19/3 og 20/3. Oslo.
- 1963: Svalbard — et viltreservat uten viltpleie? «*Aftenposten*». Kronikk 5/10. Oslo.
- RASMUSSEN, B., 1960: On the management of the polar bear hunt in Norway. Fiskeri-dept. (Mangfoldiggjort i manuskript.) Oslo.
- WOLLEBEK, A., 1926: The Spitsbergen Reindeer (*Rangifer tarandus spitsbergensis* (ANDERSEN 1862)). *Resultater av de norske statsunderstøttede Spitsbergen-ekspedisjoner*. Nr. 4. Oslo.

MEDDELELSER

Meddelelser Nr. 1—50, see numbers of Meddelelser previous to Nr. 81.

Nr.

51. OSTERMANN, HOTHER: *Bidrag til Grønlands beskrivelse, forfattet av nordmenn før 1814.* 1942. Kr. 7,60.
52. OSTERMANN, HOTHER: *Avhandlinger om Grønland 1799—1801.* 1942. Kr. 6,40.
53. ORVIN, ANDERS K: *Hvordan opstår jordbunnis?* 1941. Kr. 1,00.
54. STRAND, ANDREAS: *Die Käferfauna von Svalbard.* 1942. Kr. 1,00.
55. ORVIN, ANDERS K: *Om dannelse av strukturmark.* 1942. Kr. 1,00.
56. TORNØE, J. KR.: *Lysstreif over Noregsveldets historie.* 1. 1944. Kr. 9,00.
57. ORVIN, ANDERS K: *Litt om kilder på Svalbard.* 1944. Kr. 1,60.
58. OSTERMANN, HOTHER: *Dagbøker av nordmenn på Grønland før 1814.* 2. 1944. Kr. 5,80.
59. OSTERMANN, HOTHER: *Dagbøker av nordmenn på Grønland før 1814.* 3. 1944. Kr. 1,60.
60. AAGAARD, BJARNE: *Antarktis 1502—1944.* 1944. Kr. 12,00.
61. AAGAARD, BJARNE: *Den gamle hvalfangst.* 1944. Kr. 1,60.
62. AAGAARD, BJARNE: *Oppdagelser i Sydishavet fra middelalderen til Sydpolens erobring.* 1946. Kr. 5,00.
63. DAHL, EILIF og EMIL HADAČ: *Et bidrag til Spitsbergens flora.* 1946. Kr. 1,00.
64. OSTERMANN, HOTHER: *Skrivelser angaaende Mathis Iochimsens Grønlands-Ekspedition.* 1946. Kr. 1,50.
65. AASGAARD, GUNNAR: *Svalbard under og etter verdenskrigen.* 1946. Kr. 1,00.
66. RICHTER, SØREN: *Jan Mayen i krigsårene.* 1946. Kr. 1,50.
67. LYNGAAS, REIDAR: *Oppføringen av Isffjord radio, automatiske radiofyr og fyrbelysning på Svalbard 1946.* Kr. 1,00.
68. LUNCKE, BERNHARD: *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelers kartarbeider og anvendelsen av skrå-fotogrammer tatt fra fly.* 1949. Kr. 1,00.
69. HOEL, ADOLF: *Norsk ishavsfangst. En fortegnelse over litteratur.* 1952. Kr. 2,50.
70. HAGEN, ASBJØRN: *Plants collected in Vestspitsbergen in the Summer of 1933.* 1952. Kr. 2,00.
71. FEYLING-HANSSSEN, ROLF W.: *Conglomerates formed in Situ on the Gipsbuk coastal plain, Vestspitsbergen.* 1952. Kr. 2,50.
72. OMDAL, KIRSTEN: *Drivisen ved Svalbard 1924—1939.* 1952. Kr. 2,50.
73. HEINTZ, ANATOL: *Noen iakttagelser over isbreenes tilbakegang i Hornsund, V. Spitsbergen.* 1953. Kr. 3,50.
74. ROOTS, ERNEST. F.: *Preliminary Note on the Geology of Western Dronning Maud Land.* 1953. Kr. 2,00.
75. SVERDRUP, HARALD U.: *The currents off the coast of Queen Maud Land.* 1953. Kr. 1,00.
76. HOEL, ADOLF: *Flateinnholdet av breer og snøfonner i Norge.* 1953. Kr. 1,50.
77. FEYLING-HANSSSEN, ROLF W.: *De gamle trankokerier på Vestspitsbergens nordvesthjørne og den formodede senkning av landet i ny tid.* 1954. Kr. 2,00.
78. ROER, NILS: *Landmåterliv i Dronning Maud Land.* 1953. Kr. 2,00.
79. MANUM, SVEIN: *Pollen og sporer i tertiære kull fra Vestspitsbergen.* 1954. Kr. 2,00.
80. THORSHAUG, KNUT, and ANTON FR. ROSTED: *Researches into the prevalence of Trichinosis in animals in Arctic and Antarctic waters.* 1956. Kr. 1,50.

Nr.

81. LIESTØL, OLAV: *Glacier dammed lakes in Norway*. 1956. Kr. 2,00.
82. FJELDSTAD, JONAS E.: *Harald Ulrik Sverdrup og S. RICHTER: H. U. Sverdrups forfatterskap*. 1958 Kr. 2,50.
83. LØNØ, ODD: *Reinen på Svalbard*. 1959. Kr. 2,00.
84. LØNØ, ODD: I. *Transplantation of the muskox in Europe and North-America*. II. *Transplantation of hares to Svalbard*. 1960. Kr. 4,00.
85. MANUM, SVEIN: *Some Dinoflagellates and Hystrichosphaerids from the Lower Tertiary of Spitsbergen*. 1960. Kr. 2,00.
86. FEYLING-HANSEN, ROLF W. and INGRID OLSSON: *Five radiocarbon datings of Post Glacial shorelines in Central Spitsbergen*. 1959—60. Kr. 2,00.
87. WINSNES, T. S., A. HEINTZ AND N. HEINTZ: *Aspects of the Geology of Svalbard*. 1962. Kr. 2,00.
88. ØSTREM, G.: *Breer og morener i Jotunheimen*. 1961. Kr. 4,00.
89. OLSSON, INGRID and WESTON BLAKE Jr.: *Problems of radiocarbon dating of raised beaches, based on experience in Spitsbergen*. 1962. Kr. 2,00.
90. ØSTREM, GUNNAR OG OLAV LIESTØL: *Glasiologiske undersøkelser i Norge 1963*. 1964. Kr. 10,00.
91. HEINTZ, NATASCHA: *Mesozoiske øglefunn fra Norge og Svalbard*. 1964. Kr. 4,00.
92. HEINTZ, ANATOL: *Om rein og isbjørn på Svalbard*. 1964. Kr. 4 00.